

Stereotypy językowo-kulturowe w książkach dla dzieci przedszkolnych. Semantyka i pragmatyka

Celem pracy było skonfrontowanie powszechnie znanych stereotypów matki i ojca z ich literacko-językowymi realizacjami w serii książek dla dzieci przedszkolnych. Analizie poddano serię „o Basi” autorstwa Zofii Staneckiej i Marianny Oklejak, która prezentuje losy bohaterki dziecięcej Basi oraz jej rodziny. Seria ta wpisuje się w model literatury odzwierciedlającej rzeczywistość, pokazującej problemy współczesnej rodziny, tym samym nieodżegnującej się od stereotypowego ukazywania jej członków. Stąd postawiona hipoteza badawcza: w serii „o Basi” pojawia się stereotypowy obraz rodziny, zwłaszcza mamy i taty.

Językowymi reprezentacjami stereotypowości stały się czasowniki mówienia – *verba dicendi*, akty mowy i zwroty adresatywne kierowane do dzieci przez rodziców, które poddano analizie pragmatycznej i semantycznej. Opisu konfrontatywnego dopełniły komentarze narratora, potwierdzające charakterystyczne dla rodziców zachowania, czynności i atrybuty.

W części pierwszej, która stanowi teoretyczną podbudowę analizy, został opisany proces kształtowania tożsamości dziecka, a także mechanizmy socjalizacji, z którymi jest sprzężony. Z punktu widzenia pracy ważne stało się dostrzeżenie faktu istnienia różnych instytucji odpowiedzialnych za socjalizację, od których zależy uspołecznienie dziecka. Kształtowanie tożsamości człowieka odbywa się także poprzez proces wychowania i enkulturację, czyli zapoznawanie się z kulturą, w jakiej jednostka żyje.

Dalsza część pracy została poświęcona literaturze dla dzieci. Opisane zostały jej osobliwości i cechy charakterystyczne, przede wszystkim: dostosowany do wieku dziecka język, treść będąca odpowiedzią na zainteresowania młodego odbiorcy, tematyka uwzględniająca problemy, z jakimi stykają się dzieci, jak i dziecięcą wizję świata przedstawioną w książkach dla młodszych dzieci.

W części drugiej omówiony został proces stereotypizacji z nadrzędnym pojęciem stereotypu jako kategorii językowo-kulturowej wpisującej się w Językowy Obraz Świata, a więc wpływającej na postrzeganie rzeczywistości przez pryzmat różnych filtrów. Próba porządkowania świata odbywa się np. poprzez tworzenie różnych profili tego samego pojęcia. Proces ten wpisuje się w zjawisko kategoryzacji, co ma wpływ na zróżnicowaną wizję świata.

W kolejnych rozdziałach opisana została kategoria kulturowa dzieciństwa, jak i związane z nią pojęcia: rodziny, domu rodzinnego, ojca i matki.

Część trzecia poświęcona jest podstawom metodologicznym badań; opisuje cele badawcze, jak i materiał poddany analizie. Główny trzon opracowania stanowi analiza językowych składników referencji, takich jak: *verba dicendi*, zwroty adresatywne i akty mowy pojawiające się w komunikacji rodzice-dzieci. Analiza tych trzech grup środków językowych pozwoliła wydobyć językowe znamiona stereotypowości. Również w komentarzach od narratora rozpoznano kulturowe stereotypy rodziny.

W ostatniej części pracy zostały przedstawione wnioski z analizy stereotypów rodziny, zwłaszcza obrazu mamy i taty w serii o Basi. Końcowy wniosek jest spójny z założoną hipotezą badawczą – w książkach dla dzieci powielane są stereotypy językowo-kulturowe. Widoczna jest także pewna zmiana w obrazowaniu roli mamy i taty pod kątem ich typowych zachowań – coraz częściej mama wykonuje obowiązki stereotypowo „bardziej męskie”, a tata nie unika obowiązków „kobięcych”.